

**LAUSUNTO TAMPEREEN KAUPUNKISEUDUN RAKENNESUUNNITELMAN 2040+
LUONNOKSESTA**

Business Tampereen yhtenä perustehtävänä elinkeinostrategian mukaisesti on tukea Tampereen kaupunkiseudun kestävästä kasvusta ja asemaa vetovoimaisena teollisena kasvualustana. Osana toimeenpanoa Business Tampere on valmistellut yhdessä kuntien kanssa uusia tilaa vaativia teollisuusalueita, joiden jalostamisen Pirkanmaan maakuntakaava mahdollistaa.

Teollisuusalueiden on määrä luoda tarjontapohja uusien vihreää siirtymää toteuttavien teollisten suurinvestointien toteuttamiselle. Nykyisellään Tampereen kaupunkiseudulla ei ole tontteja suurille tuotantoyksiköille. Vihreän siirtymän onnistuminen edellyttää kestäviä valmistusprosesseja, uusia energiamuotoja, sähkönvarastointiratkaisuja sekä kiertotaloutta. Nämä ovat Business Tampereen tavoittelemat kohderyhmät uusille teollisuusalueille.

Tampereen seudun väkiluvun ennustetaan kasvavan edelleen, jota tukee myöskin asuintonttien tarjonnan lisäys seuraavan 5-10 vuoden tähtäimellä. Kehitystä vauhdittaa hyvä sijaintimme ja saavutettavuus sekä varsinkin Tampereen korkeakoulut ja osaamisen kehittämisen rakenne. Väestömäärän lisääntyessä on myös varmistettava työpaikkaomavaraisuus, jota tämän hetkinen seudun tonttitarjonta ei tue. Toteutuessaan uudet teollisuusinvestoinnit luovat satoja tai jopa tuhansia uusia työpaikkoja. Jotta Tampereen kaupunkiseutu pystyy pärjäämään globaalissa kilpailussa, on teollisuusalueiden oltava erinomaisten liikenne- ja infrastruktuuriyhteyksien äärellä. Valmistelutyön perusteella merkittävimmän mahdollisuuden korkean jalostusarvon teollisen yksikön houkuttelemiseksi seudulle tarjoaa ns. Eteläinen teollisuusalue, joka sijoittuu pääosin Pirkkalan ja Lempäälän alueilla valtatie 3:n länsipuolella sijaitsevan nykyisen talousmetsän alueelle. Tämän alueen saavutettavuus pitää toteuttaa uusilla maakuntakaavan mahdollistamilla tielinjauksilla.

Muita merkittäviä korkean kilpailukykyyn uusia potentiaalisia teollisuusalueita, joita Rakennesuunnitelman 2040+ pitää tukea, ovat erityisesti jo kaavoitusprosessissa oleva Kangasalan Saarenmaa, Tarasteen alueen laajentuminen Oriveden suuntaan sekä Kolmenkulman teollisuusalueen laajentuminen lännen suuntaan. Uuden kehätien valmistuminen Ruskosta Lentolaan on olennainen tekijä Saarenmaan kilpailukyvyille. On huolehdittava, että Rakennesuunnitelmaluonnokseen hahmotellut ”Seudun eri osia yhdistävät ekologinen ja virkistykseen yhteys” –käytävät eivät vaaranna näitä teollisia kehityskokonaisuuksia, jotka ovat välttämättömiä tulevaisuuden kasvutekijöitä ja vihreän siirtymän ilmentymiä.

Tampereen kaupunkiseudun tulevaisuuskuvan keskeinen ajuri on kestävä kehitys. Ja jotta kestävä kehitys voidaan tulevina vuosikymmeninä kaupunkiseudulla saavuttaa ekologisen, sosiaalisen ja taloudellisen kestävyysnäkökulmista, on tärkeää ottaa huomioon edellä mainitut kommentit.

Tampereella 25.8.2023

Harri Airaksinen
toimitusjohtaja

Lausunto Tampereen kaupunkiseudun *Vehreä metropolimme 2040* rakennesuunnitelmaluonnoksesta

Kiitän mahdollisuudesta kommentoida Tampereen kaupunkiseudun *Vehreä metropolimme 2040* -rakennesuunnitelmaluonnosta. Esitän kommenttini asiantuntijalausuntona Tampereen yliopiston hallintotieteiden tutkinto-ohjelman kunta- ja aluejohtamisen opintosuunnan edustajana. Tarkastelen lausunnossani rakennesuunnitelmaluonnosta erityisesti maankäytön hyvinvointivaikutusten näkökulmasta, aihepiiristä tehtyyn viimeaikaiseen tutkimukseen nojaten.

Vehreä metropolimme 2040 -rakennesuunnitelma ohjaa Tampereen kaupunkiseudun yhdyskuntarakenteen suunnittelua kohti ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävää kehitystä. Sen keskiössä ovat maankäyttö, liikennejärjestelmä sekä seudullisen elinvoiman vahvistaminen. Tavoitteissa korostuvat eheä yhdyskuntarakenne, keskustojen viihtyisyys, monipuoliset ja laadukkaat asuinympäristöt, elinkeinoelämän edellytykset ja kansainvälinen vetovoima, kestävä liikkuminen, seudullinen palveluverkkosuunnittelu, seudun sini-viheryhteydet sekä energiamurros.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen myötä maankäyttöön liittyvät ratkaisut muodostavat entistä suuremman osuuden kuntien hyvinvoinnin edistämistehtävästä. Seudun yhteinen rakennesuunnitelma tarjoaa oivallisen pohjan myös tämän tehtävän toteuttamiselle. Asukkaiden hyvinvointia tukeva, viihtyisä elinympäristö on myös vetovoimatekijä ja siten sidoksissa seudun elinvoimaan.

Hyvinvoinnin ulottuvuudet rakennesuunnitelmaluonnoksessa

Maankäytöllä on todettu olevan moninaisia vaikutuksia hyvinvoinnin toiminnalliseen, psyykkiseen, sosiaaliseen, fyysiseen ja kulttuuriseen ulottuvuuteen. Rakennesuunnitelmaluonnos käsittelee näitä hyvinvoinnin osa-alueita kattavasti ja tarkastelutasolleen sopivasti. Asukkaiden terveys ja hyvinvointi on huomioitu hyvin myös vaikutusten arvioinnissa.

Hyvinvoinnin toiminnallinen ulottuvuus näkyy rakennesuunnitelmassa erityisesti liikkumaan kannustavan yhdyskuntarakenteen ja palvelujen saavutettavuuden kautta. Ekologisesti kestäväällä yhdyskuntarakenteella on tutkimusten mukaan paljon yhdistäviä tekijöitä asukkaiden terveyttä ja hyvinvointia edistävän elinympäristön kanssa. Rakennesuunnitelmaluonnoksen vaikutusten arvioinnissa liikennejärjestelmän kestävyuden keskeiseksi indikaattoriksi on tunnistettu erityisesti kulkutapajakauma. Hyvinvoinnin toiminnalliseen ulottuvuuteen liittyvien tavoitteiden seurannassa olisi tärkeää hyödyntää myös asukkaiden kokemuseräistä tietoa. Esimerkiksi kulkutapaosuuksien lisäksi olisi hyvä selvittää syitä kulkutapavalintojen taustalla.

Palveluiden saavutettavuuteen liittyvien tavoitteiden toteuttaminen edellyttää monialaista yhteistyötä lukuisten eri sidosryhmien kanssa. Rakennesuunnitelmassa korostetaan, että keskustaverkko toimii viestinä Pirkanmaan hyvinvointialueelle palveluiden suotuisista sijainneista. Tämän lisäksi tiiviin ja pitkäjänteisen vuorovaikutuksen merkitystä ei tule aliarvioida.

Hyvinvoinnin psyykinen ulottuvuus korostuu rakennesuunnitelmassa. Sitä edustavat erityisesti sini-viherverkosto sekä asuinympäristöjen viihtyisyyteen ja esteettisyyteen panostaminen. Helposti saavutettavien luonnonympäristöjen elvyttävä ja virkistävä vaikutus on tunnistettu useissa kansainvälisissä tutkimuksissa. Sini-viherverkoston kehittäminen onkin aiempiin rakennesuunnitelmiin verrattuna edistysellinen lisä ja sen tunnistaminen seudun vetovoimatekijäksi on hyvä askel. Mahdollisuuksia virkistysmahdollisuuksien strategiseen kehittämiseen lähellä suuria asuinkeksuksia olisi tosin enemmänkin, esimerkiksi Näsijärven itäpuolen siniyhteyksien osalta.

Myös *hyvinvoinnin sosiaalinen ulottuvuus* on huomioitu hyvin. Sitä käsitellään erityisesti asuinalueiden monimuotoisuuden ja sosiaalisen eriytymisen ehkäisyn osalta. Eriytymiskehitystä on seurattu seudullistetun hyvinvointi-indeksin avulla. Hyvinvointi-indeksi tarjoaa kattavan kuvan asuinalueiden demografisista ja rakenteellisista ominaispiirteistä. Tavoitteiden seurannassa voitaisiin lisäksi hyödyntää myös tietoa asukkaiden koetusta hyvinvoinnista. 'Arjen lumoavuutta' on vaikea mitata pelkästään tilastotietoon nojaten.

Hyvinvointi-indeksin tuottaman tiedon pohjalta rakennesuunnitelman toimenpiteeksi mainitaan erityisesti vanhojen kerrostalopainotteisten alueiden uudistaminen monipuolisella rakennuskannalla sosiaalisen eriytymisen ehkäisemiseksi. Samalla tulee varmistaa, ettei asuinalueiden uudistaminen johda gentrifikaatiokehitykseen, eli asumiskustannusten nousuun siten, että nykyiset asukkaat joutuvat muuttamaan kauemmas palveluista ja liikenneyhteyksistä. Rakennesuunnitelman kohtuuhintaisen asuntotuotannon kuntakohtaiset tavoitteet ja ARA-kohteiden sijoittaminen asuinalueita monipuolistavilla tavoilla ovat hyviä keinoja tähän.

Monipuolisten ja laadukkaiden asuinympäristöjen lisäksi naapurustojen yhteisöllisyyteen panostamisen on havaittu tukevan asukkaiden sosiaalista hyvinvointia. Tampereen kaupunkiseudun kunnat voisivat omaksua tässä suhteessa mahdollistajan roolin esimerkiksi tarjoamalla erilaisia yhteiskäyttötiloja.

Rakennesuunnitelmassa on mukana myös elementtejä *hyvinvoinnin fyysisestä ulottuvuudesta* (mm. melun ja päästöjen vähentäminen, mikroilmasto) sekä *kulttuurisesta ulottuvuudesta* (kaupunkikuva ja kulttuuriperintö).

Yhteenveto

Tampereen kaupunkiseudun Vehreä metropolimme 2040 -rakennesuunnitelmaluonnos tarjoaa vetovoimaisen vision seudun kehitykselle. Hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta sen vahvuuksia ovat erityisesti hyvinvoinnin eri ulottuvuuksien huomioiminen ja tavoitteet ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävään kehitykseen. Tiivis sidosryhmäyhteistyö etenkin palveluverkkoon liittyvissä kysymyksissä sekä laajaan tietopohjaan nojaava tavoitteiden seuranta ovat avainasemassa rakennesuunnitelman onnistuneelle toteuttamiselle. Seurantamittareiden kehittämistyössä tulisi huomioida myös asukkaiden kokemuksellisen tieto.

Kaisu Sahamies

Väitöskirjatutkija

Tampereen yliopisto, Johtamisen ja talouden tiedekunta

+358503182123

Kaisu.sahamies@tuni.fi

Asiakirjan ovat allekirjoittaneet

Nimi	Tunnistautuminen	Aika
Antti Lönnqvist	Organisaation varmentama (TUNI käyttäjätunnus)	27.08.2023 09:54:00

Tämä dokumentti on sähköisesti allekirjoitettu

Sisällys: - Kansilehti (1 sivu)

- Alkuperäinen dokumentti (5 sivua)

Kansilehden sivu 1/1

Tampereen kaupunkiseudun rakennesuunnitelma 2040+, Tampereen yliopiston rakennetun ympäristön tiedekunnan kommentit

25.8.2023

Rakennetun ympäristön tiedekunta kiittää mahdollisuudesta kommentoida Tampereen kaupunkiseudun rakennesuunnitelmaa. Suunnitelmaa kommentoivat maisemasuunnittelun ja yhdyskuntasuunnittelun yliopisto-opettaja Laura Uimonen sekä yhdyskuntasuunnittelun professori Juho Rajaniemi. Lausunnon on allekirjoittanut tiedekunnan dekaani sähköisesti yliopiston asianhallintajärjestelmässä. Kommentit täydentävät toisiaan ja ne on koostettu tähän alle. Kommentit on kirjattu kursivilla. Lisätietoa antavat lausujat:

Professori Juho Rajaniemi, juho.rajaniemi@tuni.fi
Yliopisto-opettaja Laura Uimonen, laura.uimonen@tuni.fi

Juho Rajaniemi, professori (yhdyskuntasuunnittelu)

Kaupunkiseutu toimii yhtenäisenä työssäkäynti-, asumis- ja palvelualueena ja on erittäin mielekäs strategisen suunnittelun taso. Rakennesuunnitelman lähtökohdat ja tavoitteet on taustoitettu ymmärrettävästi ja ne ovat pääosin kannatettavia.

Luontoekosysteemin ottaminen huomioon nousevana teemana on hyvin tärkeää. Ekologinen kriisi on otettu huomioon toimintaympäristön muutostekijänä ja esitetty rakennetasolla Arki-teemakartassa. Seudullinen siniviherrakenne on erittäin tarpeellinen täydennys aiempiin suunnitelmiin. Elonkirjon kannalta on jatkossa syytä vielä määritellä biodiversiteetiltään monimuotoisimmat siniviheralueet ja lisätä ne joko Arki-teemakarttaan tai kokonaan uuteen teemakarttaan. Tämä edesauttaa näiden alueiden säilyttämistä tarkemmassa suunnittelussa. Elonkirjon elvyttämistä edellyttää jo työn pääotsikko ”Vehreä metropolimme”.

Voimakkaan väestönkasvun skenaario ei ole linjassa vehreyttämidean kanssa, jos huomattava osa kasvusta suunnataan aiemmin rakentamattomille alueille. Rakennesuunnitelman suuren mittakaavan vuoksi ei ole mahdollista tarkasti arvioida, missä määrin näin tulee käymään, mutta ennusteiden ylämarginaaliin asetettu väestönkasvutavoite ei käytännössä lähimainkaan mahdu olemassa oleville asuinalueille tai käytöstä poistuville teollisuus- ja palvelualueille. Lisäksi liian voimakas väestönkasvu aiheuttaa ongelmia esimerkiksi terveydenhuolto-, kasvatus- ja opetuspalveluiden sekä teknisten infrarakenteiden järjestämiselle ja rakentamiselle. Näin ollen ehdotettua maltillisempi väestönkasvutavoite on toivottava.

Uusien teollisuus- ja palvelukeskittymien sijoittamisessa pitää niin ikään välttää viheralueiden tuhoamista. Erityisen hankala asia luonnonympäristön ja viheryhteyksien kannalta on valtatie 3:n oikaisu ja siihen tukeutuvat uudet rakennettavat alueet, tie- ja ratayhteydet ja järjestelyratapiha. Oikaisun mielekkyys on seudullisten ja paikallisten luontoarvojen näkökulmasta hyvin kyseenalainen huolimatta siitä, että sen avulla valtakunnallinen liikenneverkosto jonkin verran tehostuisi ja keskeisellä paikalla sijaitseva nykyinen järjestelyratapiha vapautuisi muuhun käyttöön.

Rakennesuunnitelman esitystapa on selkeä ja helposti lähestyttävä.

Laura Uimonen, yliopisto-opettaja (maisemasuunnittelu ja yhdyskuntasuunnittelu)

Yleisiä kommentteja:

- *Vehreä metropolimme: lumoava arki, fiksu ja kasvu, maailmalle auki ovat kaupunkiseutujen hyviä, mutta hyvin yleisiä tavoitteita. Yläotsikoiden kiinnittymistä juuri Tampereen seutuun olisi hyvä mahdollisesti tarkentaa. Esim. vesistöt yhdistävät seutua juuri täällä ja ovat seudun vetovoiman tärkeää potentiaalia.*
- *LUMO-ava arki tulee avata käsitteissä, jos sillä viitataan luonnon monimuotoisuuteen*
- *Kahdeksan tavoitetta kattavat hyvin keskeisimmät tavoitteet*
- *Tiivistelmä pdf:ssä keskeisimmät tavoitteet on esitelty tiivistä ja havainnollisesti*
- *Rakennesuunnitelman tulisi pyrkiä myös konkreettisempiin tavoitteisiin ja asettaa niille seuranta (esim. Tampereen LUMO-ohjelman tavoin)*
- *Suunnitelma on syytä kääntää englanniksi ja pyytää kommentteja myös ei-suomenkielisiltä asiantuntijoilta, maailmalle avoin -teemaa seuraten*
- *Suunnitelman jalkauttaminen ja seudullinen asukasyhteistyö ei näy suunnitelmassa hyvin: siirtymä ekologisempiin elämäntapoihin on keskeisen tärkeä seudun vetovoimalle ja kestäväälle kehitykselle. Ekologisen elämän ajureita on useita. Eri muotoja tulee kehittää paikallisista lähtökohdista: mahdollisia teemoja esim. –Kävely- ja pyöräilykaupunkien alueellinen potentiaali: pyörä-juna-pyörä tiet, taakkapyöräasemat, hidasmatkailu ”slowcities”. Mahdolliset uudet innovaatiot. Ytimien ja tuotantoalueiden kytkentä: Lähiruoka eri kulttuureja yhdistävänä työnä, elämyksinä, arkena ja matkailun vetovoimana.*

Kommentit kohdittain

Tavoitteet

- *Vahvistamme vetovoimaista vehreyttä ja turvaamme ekologiset verkostot (Ehdotus lisäykseksi keltaisella)*

Fiksu kasvu

- *Toimimme ekologisesti kestävästi ja kuntarajattomasti. Kasvun selkärankana on eheä ja vahva sini-viherrakenteet turvaava yhdyskuntarakenne. (Ehdotus lisäykseksi keltaisella)*

LUMO-ava arki (ehdotuksia lisäyksiksi)

- *Seudullinen LUMOava ohjelma = luonnonmukaisuus ohjelma*
- *Sini-viherrakenne käsite (avataanko tätä käsitettä dokumentissa ennen)*
- *Voisiko luonto olla mukana myös arki-otsikossa? esim. Lumoava arki harjujen ja vesien äärellä, tai LUMO-ava*
- *huom. kartta, Pyhäjärven rantojen virkistyskäyttöä täytyy ohjata ekologisempaan suuntaan luontokadon estämiseksi (meluhaitat, veden laadun riskit, rakennettujen rantojen riskit eliöstölle)*
- *Rantojen virkistyskäyttö ei ole usein kestävä mm. Pyhäjärvi, asiaa on yritetty parantaa mm. Unalabs -hankkeessa. Yhteistyön lisääminen eri toimijoiden kanssa ja vuodenaikoihin sidottu toimintamalli (veneily, kalastus, hiihto jne.)*
- *Seudulla parhaiden käytäntöjen ”best practises” monistaminen ja soveltaminen - mm. iWater ja Unalabs hankkeista olisi suotavaa.*

RASU

- *Maahanmuuttajille on tarjolla vain vähän tietoa ja osallistumismahdollisuuksista. Jokaisen oikeudet, osallistuminen ja perustuslain määrittelemä vastuu luonnosta tulisivat olla teemoja, jotka ulottuvat arkeen, myös maahanmuuttajille, joista osa on*

akateemisia asiantuntijoita. Esimerkiksi Tampereen yliopiston professoreista 15 % ovat kansainvälisiä. Kansainvälisyys ei näy suunnitelmassa kovinkaan hyvin.

Kaupungistuminen

- Seudulla on myös taantuvia alueita, tyhjät liiketilat ja asuinrakennukset, maatilat tulisi saada kiertotalouden ja virkistyskäyttöön esim. julkisyksityisellä yhteistyöllä. Lähiruuantuotantoa tulisi turvata seudulla ja kytkeä virkistys- ja hyvinvointitalouteen.

2. Kehitämme keskustoja ja keskuksia

- Sensitiiviset toiminnot kuten sairaalat, päiväkodit ja hoiva-asuminen sijoitetaan siniviherverkostojen tuntumaan. Luonnon monimuotoisuuden vaikutukset ihmisten ja ympäristön terveyteen otetaan suunnittelua ohjaaviksi ajureiksi (Health promotion planning, One health).

5. Lisäämme kestäväää liikkumista

- Tuemme kestävään liikkumistapojen kytkeytyvyyttä liityntäpysäköintiä, pyöräparkkeja, siniviherverkoston kytettyjä kevyitä reittejä kehittäen. Luontoalueille turvataan esteetön pääsy mahdollisimman monelle. Tutkitaan paikallisia erityismahdollisuuksia, kuten vesiliikenteen yhdistämistä kevyen liikenteen ketjuihin sekä vuodenaikojen tuomat olosuhteet ja mahdollisuudet.

7. Lisäämme vetovoimaista vehreyttä

- Vetovoimaisella vehreydellä turvataan kaupunkien luonnon monimuotoisuutta ja ekologista kantokykyä. Huomioimalla lajiston hyvinvointi ja luontotyyppien rikkaus luodaan myös ihmiselle hyödyllistä kaupunkiluontoa. Seudun luontoarvoja voidaan kehittää yhteistyössä eri toimijoiden ja asukkaiden kanssa. Kehitetään EU:n 3+30+300 periaatteen suosituksen käyttöönottoa asuinalueille.
- Hyödynnetään kansallisen kaupunkipuiston oppeja hoito- ja käyttösuunnitelmien teossa koko seudulla kytkien kaupunkiluonto ekologisiin verkostoihin.

Sini-viherrakenne

- Kaupunkiluonnon käsite: kaupunkiseudun tiivistämisessä siniviherrakenteiden säästäminen on erityisen tärkeää. Siniviherrakenteen kehittämisessä tutkitaan kaupunkiluonnon mahdollisuudet esim. rannoilla, soistuvilla alueilla, joutomailla, reuna-alueilla, suojavyöhykkeillä ja taajamametsissä. Turvataan kaupunkien elinvoimaa turvaavan siniviherverkoston laatu valuma-aluepohjaisella suunnittelulla, ohjaamalla toimintoja ja kulkua luonnon herkimmillä alueilla virkistys- ja retkeilyarkkitehtuurilla ja maisemasuunnittelulla.

Palveluiden, vapaa-ajan ja virkistyskokonaisuus

- Järvet, lammet, kosteikot, joet, norot ja suot ovat osa tätä kokonaisuutta erityisen tärkeinä luonnonydinalueina myös eliöstölle.

3.2.2 Suositukset ja jatkotoimet

- Viherrakennetta vaalitaan ja asuinympäristön viihtyisyyttä edistetään sini-viherstrategian laadinnalla. Tutkitaan seudullisen siniviherkertoimen käyttöönotto.

3.3.3. Vaikutusten arviointi

- *Solmukohdissa priorisoidaan kävelyn- ja pyöräilyn liityntää julkiseen liikenteeseen. (esim. Ideapark on ollut ensisijaisesti autoilua tukeva alue)*

3.4. ELINKEINOT JA YHTEYDET. Kansainvälisyys

3.4.0 Tilannekuva

- *Epäselvä lause: Teollisen perustan päälle on versonut monimuotoinen tietotalous sekä palvelu- ja tapahtuma.*

3.4.1 Ratkaisu

- *Rakennesuunnitelmassa tulisi huomioida aiempaa voimakkaammin transformaatiot ja toimintojen mahdolliset muutokset, sijaintien mahdollistama joustavuus. Toimintojen sijoittamisen ympäristövaikutukset ja riskit vaativat erityistä huomiota.*

Lisäämme vetovoimaista vehreyttä (s. 37)

Viherrakennetta kehitettäessä tulee varsinaiselle luonnolle säästää tilaa. Näin huolehditaan kasvillisuuden, eliöiden ja luonnon monimuotoisuudesta. Vaaliva ote viherrakenteeseen tuo toisen näkökulman rakenteen vihreisiin osiin. Raaka-ainevarasto nähdään luonto- ja virkistysarvojen kautta ja tämä muuttuu arvoksi sinänsä. Viherrakenteen kautta tulee esiin seudun alueella olevan maaperän monimuotoisuus. Rakenne vaikuttaa voimakkaasti myös ilmanlaatuun paikallisesti sitä parantaen.

Huolehditaan, että rakenteessa löytyy sekä laadukkaat virkistykseen käytävät että ekologiset käytävät.

- *Siniviherrakenteita kehitettäessä luonnonsuojelualueet, luonnonydinalueet, askelkivet ja vesiuomat tulee turvata riittävin puskurivyöhykkein sekä turvata valuma-alueiden ekologinen kestävyys. Näin säilytetään kaupunkiluonnon luonnon monimuotoisuutta varmistamalla arvokkaiden luontotyyppien, kasvi- ja eliöpopulaatioiden ja niiden geneettisen monimuotoisuuden elinvoima. Kasvillisuuden ja eliöstön monimuotoisuus kytkeytyy maaperän biodiversiteettiin, missä keskeistä on vettäläpäisevien pintojen pinta-ala ja laatu. Kaikkein tiiviimmillä alueilla imeyttävien pintojen lisääminen poistamalla asfalttia ja kiveyksiä, lisäämällä haihduttavaa puustoa ja kasvillisuutta ovat esimerkkejä keinoista hallita lisääntyviä sade- ja sulamisvesiä sekä tulvia seuraten Pariisin esimerkkiä.*

3.6 Seuranta

- *Seuranta tulisi laajentaa avoimeksi yleisölle visuaalisesti helposti hahmotettavin mittarein verkossa suomeksi ja englanniksi.*
- *Ohjelmasta voisi tehdä esittelyvideon maastossa dronella, ja kävelyt englanniksi, jolloin se avautuisi kaikille ja tarjoaisi kiinnittymäkohtia seudulliseen kehityskuvaan nykyisille ja tuleville asukkaille ja toimijoille.*
- *Seudun asukkaiden tulisi voida esittää kehittämissuunnitelmia eri alueille yli kuntarajojen. (Esim. Vuores ja Hervannan kampus eivät ole saavutettavissa Lempäälän suunnasta julkisin liikennevälinein, yhteysliikenne moottoritie – Ruskon väylä puuttuu)*

Kommenteissa mainittuja lähteitä:

[The 3-30-300 Rule for Healthier and Greener Cities : NBSI](#)

<https://nbsi.eu/the-3-30-300-rule/>

[TAMPEREEN LUMO Luonnon monimuotoisuusohjelma](#)

<https://www.paris.fr/pages/l-arbre-a-paris-199>

<https://unalab.eu/en>

<https://research.aalto.fi/fi/projects/iwater>

<https://viherkerroin.aalto.fi/>

Lausunto 28.8.2023

Tampereen kauppakamari esittää lausuntonaan seuraavaa:

Tampereen kaupunkiseudun Rakennesuunnitelma 2040+ luonnos

Tampereen kaupunkiseudun seutuhallitus hyväksyi 31.5.2023 Rakennesuunnitelman 2040+luonnoksen lähetettäväksi lausunnoille kaupunkiseudun kuntiin ja sidosryhmille. Lausunnoissa Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä pyytää kiinnittämään huomioita seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten kokonaisuus tukee kaupunkiseudun kilpailukykyä ja elinvoimaa?
 2. Miten kokonaisuus tukee kolmea kestävyttä, taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen kestävyys?
 3. Miten päivityksen painopisteet - vehreys, asuinalueiden eriytymisen ehkäisy, kestävä liikkuminen ja elinkeinojen kehittyminen – vaikuttavat seudun tulevaisuuteen?
 4. Miten Rakennesuunnitelman 2040+ toimeenpanoa tulisi priorisoida?
 5. Miten Rakennesuunnitelma 2040+ huomioidaan kuntanne/organisaationne toiminnassa/suunnittelussa?
- sekä nostamaan esiin mahdollisia muita huomioita Rakennesuunnitelmasta 2040+.

Tampereen kaupunkiseudun rakennesuunnitelma 2040+ tarkastelee kaupunkiseutua toiminnallisena kokonaisuutena. Kuntien yhteiset rakennesuunnitelmat ovat vuodesta 2010 vahvistaneet seudun elinvoimaa osoittamalla seudullisesti merkittävät ratkaisut ja yhteistyön tarpeet. Rakennesuunnitelmat ovat pohjautuneet seutustrategioihin ja linjanneet yhdyskuntarakennetta eheyttämisen, keskustojen kehittämisen, joukkoliikenteen, asuntotuotannon ja väestönkasvun osalta.

Ratkaisuja kuvataan kolmella teemakartalla: Arki (lumoava arki), Rakenne (fiksi kasvu) sekä Elinkeinot ja yhteydet (maailmalle avoin) ja niiden perusteluista. Kartat ovat yleispiirteisiä ja nojaavat aiemmin hyväksytyihin rakennesuunnitelmiin. Niiden tarkoitus on korostaa ajankohtaisia teemoja, jotka kaipaavat erityistä huomiota.

Miten kokonaisuus tukee kaupunkiseudun kilpailukykyä ja elinvoimaa?

Tampereen kaupunkiseudun rakennesuunnitelma 2040+ luonnoksessa on esitetty hyvin tulevaisuuden ratkaisuja ja toimenpiteitä, joiden avulla kaupunkiseudun aktiivinen kehittäminen ja 2000-luvulla jatkunut hyvä kehitys on mahdollista myös tulevaisuudessa. Luonnos on eräänlainen tiekartta tulevaisuuden kilpailukykyyn ja elinvoimaan. Kilpailukykyyn varmistaminen tällä suunnitelmalla vaatii kuitenkin sen, että suunnitelmassa esitetyt hankkeet etenevät koko seudun yhteistyöllä.

Rakennesuunnitelman luonnoksessa ja Vihreä metropolimme 2040 -strategiassa jatketaan tiivistämisen ja olemassa olevaan rakenteen kehittämistä. Henki on sama, joka on vallinnut koko 2000-luvun. On kuitenkin hyvä tiedostaa, että kaikki seudulle ohjautuva kasvu ei voi toteutua olemassa olevaan rakenteeseen. Myös asumispreferenssit muuttuvat ajan saatossa. Uusia liikenneyhteyksiä, greenfield elinkeinoalueita ja väljempiä asumisen alueita ei voida poissulkea. Uusia Liikenneyhteyksiä henkilöautoille ja rahtiliikenteelle täytyy rakentaa. Kaikki kasvu ei ohjaudu joukkoliikennekäytävälle, vaikka palvelutaso olisi erittäin korkea.

Yhdellä kartoista esitetään seudullinen viherrakenne. Sitä ei ole esitetty aiemmin rakennesuunnitelmien yhteydessä. Viherrakenteen osalta rakennesuunnitelmassa esitetään ylikunnallinen tavoite rakenteen kehittämisestä. Kun viitekehys on asuminen, liikenne ja maankäyttö herää kysymys, onko tällainen lisäys tarpeellinen? Esitetyt alueet ovat joka tapauksessa kuntien kaavoissa sekä maakuntakaavassa. Heikoimmillaan esityksellä luodaan sisäistä ristiriitaa muiden rakennesuunnitelman laadullisille ja määrällisille tavoitteille.

Miten päivityksen painopisteet - vihreys, asuinalueiden eriytymisen ehkäisy, kestävä liikkuminen ja elinkeinojen kehittyminen – vaikuttavat seudun tulevaisuuteen?

Pirkanmaan maakunnassa ja samoin myös Tampereen kaupunkiseudulla teollisuus tuo suurimman osuuden maakunnan liikevaihdosta. Myös palveluliiketoiminta on osin vahvasti sidoksissa maakunnan teollisuuteen. Liikevaihdolla mitattuna suurimmat teollisuustoimialat ovat teknologiateollisuus, metsäteollisuus sekä kumi-muovituoteteollisuus.

Kun tarkastellaan toimipaikkojen määriä 2010-2021 eniten uusia toimipaikkoja on syntynyt informaatio- ja viestinnän -toimialoille (40%) sekä ns. liike-elämän palveluiden toimialalle (tol K,L,M,N) jossa kasvua toimipaikkojen määrässä oli 26%.

Tulevaisuudessa teollisuuden rinnalla kasvua jatkaa yrityksiä ja kuluttajia palveleva informaatio- ja tietotekninen toimiala. Elämystalous kasvaa palvellen seudun ja maakunnan asukkaita sekä seudun ulkopuolelta tulevia matkailijoita.

Elinkeinojen sijoittuminen on kuvattu aineistossa hyvin. Kysymyksenä on lähinnä, onko mahdollisuuksia toimintojen laajentamiselle nykyisessä sijainnissa ja onko eri kokoisia ja monipuolisia yritystontteja saatavilla nopeallakin aikavälillä? Elinkeinoalueiden tarkastelua on

tehtävä jatkossa entistä tiiviimmin seudullisesti ja kehittää niitä kuntarajat ylittävinä kokonaisuuksina. Aivan kuten seutustrategiassa on linjattu.

On hyvä huomioida myös Pirkanmaalla toimiva turvallisuusklusteri. Suomen Nato-jäsenyys tarjoaa mahdollisuuksia puolustus- ja turvallisuusalan liiketoiminnan kasvuun, TKIO-toimintaan ja kansainvälistymiseen muuttuneessa toimintaympäristössä. Seudulta täytyy löytyä myös sijaintivaihtoehtoja yllä mainituille toiminnoille. Huoltovarmuustekijät antavat jatkossa omat reunaehdonsa työpaikka-alueiden ja liikenneväylien kehittämiseksi. Samalla seudun yhteyksiä arvioidaan myös sotilaallisen liikkuvuuden kautta.

Merkittävät työpaikka-alueet on esitetty Pirkanmaan maakuntakaavassa. Maakuntakaavan ratkaisut tulee toimia rakennesuunnitelman pohjana ja sen mukaiset työpaikka-alueet tulee olla mukana myös rakennesuunnitelmassa teollisuuden ja työpaikkatoimintojen alueina.

Miten Rakennesuunnitelma 2040+ toimeenpanoa tulisi priorisoida?

Toimeenpanossa ja tulevilla MAL-neuvotteluissa tulee merkittävästi priorisoida elinkeinoalueiden toteutukseen liittyviä toimenpiteitä. Erityisesti tällä viitataan niihin kytkeytyviin liikennehankkeisiin. Rakennesuunnitelman 2040+ pitää tukea, ovat erityisesti jo kaavoitusprosessissa oleva Kangasalan Saarenmaa, Tarasteen alueen laajentuminen Oriveden suuntaan sekä Kolmenkulman teollisuusalueen laajentuminen lännen suuntaan

Tampereen kaupunkiseutu kasvaa vahvasti etelään. Keskeistä on edistää VT3 Lempäälä-Pirkkala-Tampere ja Tampereen kakkoskehän suunnittelun jatkamista. Esimerkiksi Suuret 100ha yritysalueet liittyvät oleellisesti VT3 Lempäälä-Pirkkala ratkaisuun.

Näihin hankkeisiin liittyy myös yhteyksien kehittäminen Tampere – Pirkkala lentoasemalle, joka on henkilöliikenteen lisäksi erittäin merkittävä sotilasilmailun, koulutuksen ja logistiikan keskus.

Rakennesuunnitelman pohjalta käynnistettävät MAL-sopimusneuvottelut alkavat tilanteessa, jossa asuntorakentaminen hiljenee. Kuitenkin muuttoliike seudulle jatkuu entistä vahvempana. Tämä on tärkeä huomioida neuvotteluja jatkaessa.

Tampereen kauppakamarin puolesta

Markus Sjölund

Johtaja

0407454342, markus.sjolund@tampereenkauppakamari.fi

Lausunto Pirkanmaan Yrittäjät ry

Kehräsaari, B-rappu, 2. krs, 33200 TAMPERE

pirkanmaa@yrittajat.fi

p. (03) 251 6500

Tampereen kaupunkiseudun rakennesuunnitelma 2040+ luonnos

Tampereen kaupunkiseudun rakennesuunnitelma 2040+ tarkastelee kaupunkiseutua toiminnallisena kokonaisuutena. Kuntien yhteiset rakennesuunnitelmat ovat vuodesta 2010 vahvistaneet seudun elinvoimaa osoittamalla seudullisesti merkittävät ratkaisut ja yhteistyön tarpeet. Rakennesuunnitelmat ovat pohjautuneet seutustrategioihin ja linjanneet yhdyskuntarakennetta eheyttämisen, keskustojen kehittämisen, joukkoliikenteen, asuntotuotannon ja väestönkasvun osalta.

Rakennesuunnitelman 2040 + tavoitteet kytkeytyvät kolmeen kestävyteen – ekologinen, sosiaalinen ja taloudelliseen kestävyteen. Kaupungit ja kunnat ovat avaintoimijoita kestäväsiirtymän toteuttamisessa paikallisratkaisuin. Kahdeksan tarkempaa tavoitetta nojaavat edellisen rakennesuunnitelman tavoitteisiin.

Kaupunkiseudun rakennesuunnitelmalla on useita tehtäviä. Se on kuntien yhteinen viesti asukkaille, yrityksille, sijoittajille ja valtiolle siitä, millaista kaupunkiseutua haluamme rakentaa. Asiantuntijavalmistelun ja poliittisen ohjauksen lisäksi seudun asukkaat ovat osallistuneet päivitykseen. Myös elinkeinoelämän asiantuntijuutta on hyödynnetty valmistelussa. Kuntien valtuustojen hyväksyttyä rakennesuunnitelman 2040+ käynnistyy valtion ja kaupunkiseudun MAL-sopimuksen 2024–2027 valmistelu

Tampereen kaupunkiseudun seutuhallitus hyväksyi 31.5.2023 Rakennesuunnitelman 2040+luonnoksen lähetettäväksi lausunnoille kaupunkiseudun kuntiin ja sidosryhmille. Lausunnoissa Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymä pyytää kiinnittämään huomioita seuraaviin kysymyksiin:

1. Miten kokonaisuus tukee kaupunkiseudun kilpailukykyä ja elinvoimaa?
2. Miten kokonaisuus tukee kolmea kestävyttä, taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen kestävyys?
3. Miten päivityksen painopisteet - vehreys, asuinalueiden eriytymisen ehkäisy, kestävä liikkuminen ja elinkeinojen kehittyminen – vaikuttavat seudun tulevaisuuteen?
4. Miten Rakennesuunnitelman 2040+ toimeenpanoa tulisi priorisoida?
5. Miten Rakennesuunnitelma 2040+ huomioidaan kuntanne/organisaationne toiminnassa/suunnittelussa?
6. Mitä muita huomioita haluatte nostaa esiin Rakennesuunnitelmasta 2040+?

Miten kokonaisuus tukee kaupunkiseudun kilpailukykyä ja elinvoimaa sekä kolmea kestävyystavoitetta?

Kaupunkiseudun kilpailukyky ja elinvoima ovat olennaisia tekijöitä alueen houkuttelevuuden ja kehityksen kannalta. Rakennesuunnitelmassa esitetyt kahdeksan tavoitetta ovat ajan hermoilla ja vaikuttavat toteutuessaan positiivisesti alueen kokonaiskehitykseen. Eheytetty yhdyskuntarakenne sekä keskustojen ja keskusten kehittyminen, asuinympäristön kehittäminen sekä suunnitellut palvelut ja palveluverkot tekevät alueesta houkuttelevan niin asukkaille kuin myös yritystoiminnalle.

Kestävään liikkumiseen panostaminen vähentää ruuhkia, mutta vaikuttaa myös alueiden viihtyvyyteen ja houkuttelevuuteen, joskin kehitystyössä on huomioitava alueiden kokonaissaavutettavuus. Samoja vaikutuksia odotetaan myös seudullisen sini-viherverkoston kehittämiseltä. Keskustojen kytkeminen toisiinsa joukkoliikenteellä helpottaa liikkumista ja tuo lisämahdollisuuksia alueiden elinkeinotoimijoille.

Elinkeinoelämän ja kansainvälistymisen näkökulmasta korkeakoulujen roolin tunnistaminen, elinkeinoalueiden kehittäminen sekä tonttitarpeiden huomioiminen ovat keskeisiä toimenpiteitä. Myös logistiset ratkaisut ja saavutettavuus nousevat merkittäviksi tekijöiksi, jotka on myös suunnitelmassa huomioitu. Näiden lisäksi on huomioitava, että kaikki alueen elinvoiman kannalta keskeiset elinkeinotoimijat eivät sijoitu korkean palvelutason alueille ja myös näiden toimijoiden kannalta keskeiset liikenneyhteydet on turvattava.

Liikkumisen lisäksi vastuullisuusnäkökulma on suunnitelmassa huomioitu myös energian osalta. Tulevaisuuden energiavaatimusten huomioiminen voi tehdä alueesta houkuttelevan investointikohteen. Energiatarpeen täydentäminen paikallisesti tuotetulla energialla parantaa huoltovarmuutta ja vaikuttaa myönteisesti aluetalouteen.

Kokonaisuudessaan rakennesuunnitelman tavoitteiden toteutuminen edistää asukkaita, yrityksiä, osaajia ja investointeja houkuttelevan ympäristön luomista. Tavoitteiden edistäminen edellyttää kuitenkin koko seutukunnan tiivistä yhteistyötä.

Kaupunkisuunnitelman kokonaisuus tukee hyvin kaikkia kolmea kestävyuden näkökulmaa - taloudellista, ekologista ja sosiaalista. Kestävyuden näkökulmat huomioivat kattavasti myös yritysten tarpeet ja mahdollisuudet.

Miten päivityksen painopisteet - vehreys, asuinalueiden eriytymisen ehkäisy, kestävä liikkuminen ja elinkeinon kehittyminen – vaikuttavat seudun tulevaisuuteen?

Vehreys ja asuinalueiden eriytymisen ehkäisy lisäävät alueiden viihtyvyyttä ja houkuttelevuutta, samoin kestävä liikkuminen edistäminen. Kestävä liikkuminen voi pitkällä aikavälillä vähentää myös päästöjä sekä sujuvoittaa liikennettä.

Elinkeinojen ja toimivien yhteyksien kehittämiseen tähtäävillä toimenpiteillä on merkittävä vaikutus kaupunkiseudun kilpailukykyyn ja elinvoimaan. Uusien yritysten houkuttelu ja nykyisten yritysten kasvun tukeminen voivat lisätä alueen bruttokansantuotetta ja luoda uusia työpaikkoja eri aloilla. Elinkeinoalueiden kehittämistä on hyvä edistää jatkossa seudullisesti kuntarajat ylittävänä kokonaisuuksina.

Elinkeinojen kehittämiseen liittyvät tavoitteet voivat lisätä alueen kilpailukykyä sekä kansallisesti että kansainvälisesti. Esimerkiksi teknologian ja innovaatioiden edistäminen voi tehdä seudusta houkuttelevan paikan investoinneille ja yritystoiminnalle. On hyvä huomioida myös Pirkanmaalla toimiva turvallisuusklusteri, joka tarjoaa mahdollisuuksia puolustus- ja turvallisuusalan liiketoiminnan kasvuun, TKIO-toimintaan ja kansainvälistymiseen.

Menestyvät yritykset, innovatiivinen ilmapiiri ja elinvoimainen elinkeinorakenne voivat parantaa kaupunkiseudun mainetta ja vetovoimaa. Tämä puolestaan voi houkuttaa uusia yrityksiä, investointeja ja osaajia alueelle. Elinkeinojen kehittäminen voi vaikuttaa myös ympäristöön. Suunnitelmassa mainitut energiamurros ja kestävä liikkuminen voivat vähentää alueen hiilijalanjälkeä ja edistää ympäristöystävällisempää toimintaa.

Miten Rakennesuunnitelman 2040+ toimeenpanoa tulisi priorisoida?

On tärkeää huomioida, että elinkeinoelämän toimijoista muodostuu hyvin heterogeeninen kokonaisuus ja merkittävä osa alueen yrityksistä on pk-yrityksiä, jotka toimivat keskeisinä työllistäjinä. Myös mikroyritysten määrä kasvaa jatkuvasti ja pienemmän kokoluokan yritysten tarpeiden huomioiminen on tulevaisuudessa entistä tärkeämpää. Perinteisten teollisuusyritysten lisäksi alueella toimii lukuisia muiden alojen yrityksiä. Keskusta-alueiden toimisto- ja toimitilarakentaminen sekä keskusta-alueiden ulkopuolisten yritysalueiden tontti- ja toimitilatarjonnan varmistaminen vastaavat myös pk-yritysten tarpeisiin.

Kehittyvien elinkeinoalueiden on oltava helposti saavutettavia. Saavutettavuudessa painottuvat logistiset ratkaisut, mutta myös kestävät kulkumuodot. Tärkeimpiä väyliä ovat valtatie 3, 9 sekä 12, joiden kunnossapito ja kehittäminen on alueen elinvoiman kannalta keskeistä. Myös yhteyksien kehittäminen Tampere-Pirkkalan lentoasemalle tukee sekä henkilöliikennettä että logistiikkaa. Samaan aikaan kestävien kulkumuotojen ja matkaketjujen kattavuuden turvaaminen ja kehittäminen on tärkeää. Toimivilla matkaketjuilla varmistetaan ihmisten ja tavaroiden toimivat kulkuyhteydet mahdollisesti eri kulkuneuvoja käyttäen. Tulevaisuudessa bussiliikenteen ja raitiotien rinnalla myös lähijunan mahdollisuudet nousevat keskeisiksi.

Lopuksi on vielä hyvä huomioida, että rakennesuunnitelman 2040+ tavoitteiden on oltava linjassa vaihemaakuntakaavan, maakuntakaavan, Business Tampereen selvitysten sekä muiden keskeisten alueen toimijoiden toimintaa ohjaavien dokumenttien kanssa.

28.08.2023

BT15658
271/10.02/2023

Tampereen kaupunkiseutu

Kelloportinkatu 1 C
33100 TAMPERE
Suomi

Tampereen kaupunkiseudun lausuntopyyntö, 7.6.2023 /BT12883

TAMPEREEN KAUPUNKISEUDUN RAKENNESUUNNITELMA 2040+ LUONNOS

Tampereen kaupunkiseutu on viiteasiakirjalla pyytänyt Puolustusvoimien kommentteja Rakennesuunnitelma 2040+ luonnoksesta.

Tampereen kaupunkiseudun rakennesuunnitelma 2040+ tarkastelee kaupunkiseutua toiminnallisena kokonaisuutena ja rakennesuunnitelma on kuntien yhteinen viesti asukkaille, yrityksille, sijoittajille ja valtiolle siitä, millaista kaupunkiseutua kunnat haluavat rakentaa. Rakennesuunnitelman ratkaisuja kolmella teemakartalla sekä koostekartalla keskeisimmistä painotuksista.

Puolustusvoimien lausunto

Puolustusvoimat toteaa, että Tampereen kaupunkiseudulla on alueita, missä maanpuolustuksen toimintaedellytysten turvaaminen tulee varmistaa yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Kaupunkiseudun rakennesuunnitelman 2040+ luonnoksen perusteella Puolustusvoimat pyytää kiinnittämään huomiota erityisesti seuraaviin alueisiin.

Tampereen seudun lounaisosien ja siihen kuuluvan lentoasema-alueen kehittämisessä tulee ottaa huomioon Ilmavoimien suorituskykyjen (ml. tukikohtien) normaali- ja poikkeusolojen vaatimukset ja tarpeet. Tämä koskee niin infran ja maankäytön tarpeita kuin lentoliikenteen rajoitteita (mm. estekorkeudet, lentomelu).

Tampereen koillisosissa pyydetään kiinnittämään huomiota Puolustusvoimien alueiden läheisyyteen osoitettuihin kehitettäviin liikenneyhteyksiin sekä kehitettäviin ja selvitettäviin teollisuus- ja työpaikkatoimintojen alueisiin. Yksityiskohtaisemman suunnittelun yhteydessä tulee tarkemmasta sijainnista ja toiminnan luonteesta riippuen arvioida em. kehitystoimenpiteiden vaikutuksia Puolustusvoimien toimintaan.

Lisäksi Puolustusvoimat kiinnittää huomiota Tampereen kaupunkiseudun luoteisosassa lähijunaliikenteen kehittämiseen liittyvien ratayhteyksien sijaintiin. Nokian kaupungin itäosassa sijaitsevan Kalkun alueen käytöllä on merkitystä Puolustusvoimien toimintaedellytyksille ja alueen käyttöä suunnitellessa on turvattava maanpuolustuksen tarpeet.

Yhteyshenkilöt

2. Logistiikkarykmentti vastaa Puolustusvoimien alueidenkäytön edunvalvonnasta Pirkanmaan alueella. Lausuntopyyntöt ja kutsut neuvotteluihin tulee lähettää sähköpostilla kirjaamo.2logr@mil.fi tai 2. Logistiikkarykmentin esikunta (2LOGRE), PL 1000, 20811 TURKU.

Alueellisena yhteyshenkilönä maankäyttö- ja kaavoitusasioissa toimii kiinteistöpäällikkö DI Maiju Kiviluoma maiju.kiviluoma@mil.fi, puh. 0299 572 263.

Rykmentin komentaja
Kommodori

Pasi Rantakari

Kiinteistöpäällikkö
Diplomi-insinööri

Maiju Kiviluoma

Tämä asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu.

LIITTEET

JAKELU

TIEDOKSI

SATLSTO
JÄRJK
3LOGR